

et generationem. « Et populus qui creabitur, laudabit » Dominum. Quoniam prospexit ex alto sancto suo¹. » Prospexit ex alto, ut veniret ad humiles : ex alto factus est humilis, ut humiles exaltaret.

ENARRATIO II

IN EUMDEM PSALMUM CI.

SERMO II.

De secunda parte Psalmi.

I. HESTERNO die audivimus cujusdam pauperis gemitum in oratione ; eumque esse cognovimus, qui propter nos pauper factus est, cum dives esset², eique membra cohærentia et per suum caput loquentia. Vidimus enim ibi et nos ipsos : si tamen per ejus gratiam aliquid et nos. Finita autem jam erant verba gemituum, et cœperant consolationum ; sed ea finiri hesterno die tractando minime potuerunt : in iis quæ restant, audiamus hodie non jam gementem pauperem, sed gaudentem ; ideo gaudentem, quia sperantem ; ideo sperantem, quia non de se præsumentem. Prænuntiavit felicitatem rerum humanarum in Scriptis Dei, et adjecit : « Scribantur hæc in generationem alteram : et » populus qui creabitur, laudabit Dominum. Quoniam » prospexit ex alto sancto suo³. » Huc usque sermo hesternus perductus est ; videte quæ sequantur.

II. « Dominus de cœlo in terram prospexit, ut audiret

¹ Psal. ci, 20. — ² 2 Cor. viii, 9. — ³ Psal. ci, 19, 20.

» gemitum compeditorum, ut solvat filios mortificatorum¹. » Invenimus in alio Psalmo dictum : « Intret in » conspectum tuum gemitus compeditorum² : » et in eo loco dictum, ubi vox Martyrum intelligebatur. Unde Martyres compediti ? Nonne catenati potius quam compediti ? Ductos enim sanctos Dei Martyres post judices, per provincias circumeuntes, in catenas novimus missos, in compedes autem non novimus. Agnoscuntur et compedes disciplinæ Dei et timoris ejus, de quo dictum est : « Initium » sapientiæ timor Domini³. » Per hunc enim timorem non timuerunt servi Dei eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere : quia eum timebant qui habet potestatem et corpus et animam occidere in gehennam ignis⁴. Nisi enim compedibus timoris hujus ligati essent Martyres, quando illa omnia dura et molesta sustinerent a persecutoribus suis, cum eis liberum fuerit facere quod cogebantur, et evadere quod patiebantur ? Sed alligaverat eos Deus istis compedibus, duris quidem et molestis ad tempus, sed tolerandis propter promissa ejus, cui dicitur : « Propter verba labiorum tuorum, ego custodivi » vias duras⁵. » Gemendum quidem est in his compedibus ad impetrandam misericordiam Dei ; unde vox Martyrum est in alio Psalmo, « Intret in conspectum tuum » gemitus compeditorum : » non tamen evitandæ sunt tales compedes, ut appetatur pernicioza libertas, et temporalis vitæ brevisque dulcedo, quam sequatur amaritudo perpetua. Proinde Scriptura, ne recusemus esse compediti sapientiæ, sic nos alloquitur : « Audi, fili, et excipe » sententiam meam, et ne abjicias consilium meum ; et » infer pedem tuum in compedes illius, et in torquem » ejus collum tuum : subjice humerum tuum et porta

¹ Psal. ci, 21. — ² Id. lxxviii, 11. — ³ Eccli. i, 16. — ⁴ Matth. x, 28. — ⁵ Psal. xvi, 4.

» illam, et ne oderis vincula illius. In omni anima tua
 » accede ad illam, et in omni virtute tua conserva vias ejus:
 » investiga et quære, et innotescet tibi; et continens
 » factus, ne derelinquas eam. In novissimis enim invenies
 » requiem ejus, et convertetur tibi in lætitiā, et erunt
 » tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, et tor-
 » ques illius in stolam gloriæ. Decus enim aureum est in
 » illa, et vincula illius fila hyacinthina: stolam gloriæ in-
 » dues eam, et coronam exultationis superpones tibi¹. »
 Clament ergo compediti, quandiu sunt in vinculis disci-
 plinæ Dei, in qua sunt exercitati Martyres: solventur com-
 pedes, et volabunt et eadem ipsæ in ornamentum postea
 convertentur. Factum est hoc de Martyribus. Quid enim
 persecutores occidendo fecerunt, nisi ut compedes solve-
 rentur, et in coronas converterentur?

III. « De cœlo ergo respexit Dominus, ut audiret ge-
 » mitum compeditorum, ut solvat filios mortificatorum. »
 Mortificati illi: filii autem mortificatorum qui, nisi nos?
 Quomodo autem solvimur nos, nisi cum dicimus ei: « Dis-
 » rupisti vincula mea; tibi sacrificabo hostiam laudis²? »
 Solvitur enim unusquisque a vinculis cupiditatum mala-
 rum, vel a nodis peccatorum suorum. Remissio peccato-
 rum, solutio est. Quid enim prodesset Lazaro, quia pro-
 cessit de monumento nisi diceretur: « Solvite eum, et
 » sinite abire³? » Ipse quidem voce de sepulcro suscitavit,
 ipse clamando animam reddidit, ipse terrenam molem
 sepulto impositam vicit, et processit ille vinctus: non
 ergo pedibus propriis, sed virtute producentis. Fit hoc in
 corde pœnitentis: cum audis hominem pœnitere pecca-
 torum suorum, jam revixit: cum audis hominem confi-
 tendo proferre conscientiam, jam de sepulcro eductus est,
 sed nondum solutus est. Quando solvitur? A quibus sol-

¹ Eccli. vi, 24-32. — ² Psal. cxv, 16, 17. — ³ Joan. xlv, 17.

vitur? « Quæ solveritis, inquit, in terra, erunt soluta et
 » in cœlo¹. » Merito per Ecclesiam dari solutio peccato-
 rum potest: suscitari autem ipse mortuus non nisi intus
 clamante Domino potest: hæc enim Deus interius agit.
 Loquimur ad aures vestras, unde scimus quid agatur in
 cordibus vestris? Quod autem intus agitur, non a nobis,
 sed ab illo agitur.

IV. Respexit ergo « Ut solvat filios mortificatorum. »
 Quorum mortificatorum audistis, quos filios audistis. Quid
 enim inde? « Ut annuntietur in Sion nomen Domini. » Pri-
 mo enim premebatur Ecclesia, quando mortificabantur
 compediti: post illas pressuras annuntiat in Sion no-
 men Domini, cum magna libertate, in ipsa Ecclesia. Ipsa
 enim Sion; non ille unus locus primo superbus, postea
 captivatus; sed Sion cujus umbra erat illa Sion, quæ in-
 terpretatur Speculatio; propterea quia in carne positi vi-
 demus in priora, extendentes nos non ad præsens quod
 est, sed ad id quod futurum est. Ideo speculatio. Omnis
 enim speculator longe prospicit. Specula dicitur, ubi po-
 nuntur custodes: fiunt istæ speculæ in saxis, in monti-
 bus, in arboribus, ad hoc ut de loco eminentiore longe
 videatur. Sion ergo speculatio, Ecclesia speculatio. Unde
 speculatio? Longe videre, hoc est speculatio. « Labor est
 » enim ante me, donec introeam in sanctuarium Dei, et
 » intelligam in novissima². » Qualis speculatio, intelligere
 in novissima? Transire mare videndo, non navigando, et
 habitare in extrema maris³, id est, ibi ponere spem, in
 eo quod erit finito sæculo. Ergo si Ecclesia speculatio,
 ibi jam annuntiat nomen Domini. Non solum nomen
 Domini in hac Sion annuntiat, sed, « Et laus, inquit,
 » in Jerusalem. »

V. Et quomodo annuntiat? « In conveniendo popu-

¹ Matth. xvi, 29. — ² Psal. lxxii, 16, 17. — ³ Id. cxxxviii, 9.

» los in unum, et regna, ut serviant Domino¹. » Unde hoc factum, nisi sanguine mortificatorum? unde hoc factum, nisi gemitibus compeditorum? Exauditi ergo sunt, qui erant in pressura et humilitate; ut esset nostris temporibus Ecclesia in tanta gloria, quam videmus, ut jam regna quæ persequebantur, ipsa serviant Domino.

VI. « Respondit ei in via fortitudinis suæ². » Cui respondit, nisi Domino? Quis respondit, supra videamus: « Et laus ejus, inquit, in Jerusalem; in conveniendo » populos in unum, et regna, ut serviant Domino. Respondit ei in via fortitudinis suæ. » Quæ illi respondit, aut quis illi respondit, in via fortitudinis suæ? Quæramus ergo primo quis respondit, et sic quæremus quæ sit via fortitudinis ejus. Superiora verba indicant respondisse ei, aut laudem ejus, aut Jerusalem: supra enim dixerat: « Et » laus ejus in Jerusalem; in conveniendo populos in » unum, et regna, ut serviant Domino. Respondit ei, » non possumus dicere: Regna; quia, Responderunt, dixisset. « Respondit ei, » non possumus dicere: Populi; quia et hic, Responderunt, dixisset. Quia ergo « Respondit ei, » singularem numerum quærimus superius, et non invenimus, nisi aut laudem ejus, et Jerusalem. Et quia hoc ambiguum est, utrum laus ejus, an Jerusalem, secundum utrumque tractemus. Quomodo ei respondit laus ejus? Quando ei gratias agunt vocati ab illo. Ille enim vocat, nos respondemus; non voce, sed fide; non lingua, sed vita. Si enim vocat te Deus, et præcipit ut bene vivas, et tu male vivis, vocationi ejus non respondes, nec laus ejus respondet ei de te: quia sic vivis, ut ille non laudetur, sed potius blasphemetur per te. Cum autem sic vivimus, ut per nos laudetur Deus, respondit ei laus ejus. De vocatis et sanctis ejus, respondit et Jerusalem. Vocata est enim

¹ Psal. ci, 23. — ² Ibid. 24.

et Jerusalem: et prima Jerusalem noluit audire, et dictum est ei: « Ecce dimittetur vobis domus vestra deserta. » Jerusalem, Jerusalem, (clamat, et non respondetur,) » quoties volui congregare filios tuos, tanquam gallina » pullos suos sub alas suas, et noluisti¹. » Non respondetur: pluitur desuper, et pro fructu spinæ proferuntur. At vero illa Jerusalem, de qua dictum est: « Lætare, » sterilis, quæ non parit, erumpe et exclama, quæ non » parturis, quoniam multi filii desertæ, magis quam » ejus quæ habet virum²: respondit ei. » Quid est, « Respondit ei? » Non contempsit vocantem. Quid est: « Respondit ei? » Ille pluit, illa fructum dedit.

VII. « Respondit ei, » sed ubi? « In via fortitudinis » suæ. » Numquid in se? Nam quid esset in se, aut quam vocem haberet in se, de se, nisi solam vocem peccati, vocem iniquitatis? Excute vocem ipsius, quid invenis nisi ut multum, « Ego dixi: Domine, miserere mei, sana » animam meam, quia peccavi tibi³? » Porro, si justificata est, « Respondit ei, » non ex meritis suis, sed ex manibus ipsius. Ubi? « In via fortitudinis suæ. » Christus est, ipse est: « Ego sum, inquit, via, veritas, et » vita⁴. » Sed ante resurrectionem non agnoscebatur a populo suo: et maxime crucifixus ex infirmitate latuit quis esset⁵, donec fortis resurgendo appareret. Non ei ergo respondit Ecclesia in via infirmitatis, sed, « In via » fortitudinis suæ: » quia post resurrectionem vocavit Ecclesiam de toto orbe terrarum, jam non infirmus in cruce, sed fortis in cælo. Non enim laus fidei Christianorum est, quia credunt mortuum Christum; sed quia credunt resurrexisse Christum. Nam mortuum et paganus credit: et hoc tibi pro crimine objicit, quia in mortuum

¹ Matth. xxiii, 37, 38. — ² Isai. liv, 1, et Gal. iv, 27. — ³ Psal. xl, 5. — ⁴ Joan. xiv, 6. — ⁵ 2 Cor. xiii, 4.

credidisti. Quæ igitur laus tua? Crede resurrexisse Christum, et sperare te resurrecturum esse per Christum: hæc est laus fidei. « Si enim credideris in corde tuo quia » Dominus est Jesus, et confessus fueris ore tuo quia » eum Deus suscitavit a mortuis, salvus eris¹. » Non ait: Si confessus fueris quia Deus eum tradidit occidendum; sed, « Quia eum Deus suscitavit a mortuis si confessus » fueris, tunc salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem². » Quare autem credimus et mortuum? Quia credere eum resurrexisse non possumus, nisi prius mortuum fuisse credamus. Quis enim resurgit, nisi mortuus fuerit? Quis expergiscitur, nisi prius dormierit? « Sed numquid qui dormit, non adjiciet » ut resurgat³? » Hæc fides est Christianorum. In hac ergo fide, qua congregata est Ecclesia, « Multi illi filii » desertæ, magis quam ejus quæ habet virum⁴, respon- » det ei, » dixit ei laudem secundum ejus præcepta; « In » via fortitudinis ejus, » non in via infirmitatis ejus.

VIII. Quomodo ei responderit, jam supra audistis: « In » conveniendo populos in unum, et regna, ut serviant » Domino⁵. » In hoc ei ergo respondit, in unitate: qui autem non est in unitate, non ei respondet. Ille enim unus est, Ecclesia unitas. Non respondet uni, nisi unitas. Sed existunt qui dicant: Jam hoc factum est, respondit ei in omnibus gentibus Ecclesia, pariens filios plures, quam illa quæ habebat virum, « Respondit in via fortitudinis » ejus; » credidit enim Christum resurrexisse, crediderunt in eum omnes gentes: sed illa Ecclesia quæ fuit omnium gentium, jam non est; periit. Hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideo non sis: nam illa erit,

¹ Rom. x, 9. — ² Ibid. 10. — ³ Psal. xl, 9. — ⁴ Gal. iv, 27. — ⁵ Psal. ci, 23.

etsi tu non sis. Hanc vocem abominabilem, detestabilem, præsumptionis et falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, prævidit Spiritus Dei, et tanquam contra illos cum annuntiaret unitatem: « In conveniendo populos in unum, et regna, ut » serviant Domino. » Cumque subdidisset, « Respondit » ei, » utique laus ejus, utique Jerusalem mater nostra de peregrinatione revocanda, foetosa cum multis filiis, magis quam ea quæ habebat virum, quoniam quidam dicituri erant contra: Fuit, et non est: « Exiguitatem, in- » quit, dierum meorum annuntia mihi¹. » Quid est, quod nescio qui recedentes a me, murmurant contra me? Quid est, quod perdit me perisse contendunt? Certe enim hoc dicunt, quia fui, et non sum: « Annuntia mihi exiguita- » tatem dierum meorum. » Non a te quæro illos dies æternos: illi sine fine sunt, ubi ero; non ipsos quæro: temporales quæro, temporales dies mihi annuntia: « Exi- » guitatem dierum meorum, » non æternitatem dierum meorum, « Annuntia mihi. » Quandiu ero in isto sæculo, annuntia mihi, propter illos qui dicunt: Fuit, et jam non est: propter illos qui dicunt: Impletæ sunt Scripturæ, crediderunt omnes gentes, sed apostatavit et periit Ecclesia de omnibus gentibus. Quid est hoc, « Exiguitatem die- » rum meorum annuntia mihi? » Et annuntiavit, nec vacavit ista vox. Quis annuntiavit mihi, nisi ipsa via? Quomodo annuntiavit? « Ecce ego vobiscum sum usque in » consummationem sæculi². »

IX. Sed hic existunt, et dicunt: « Vobiscum sum, in- » quit, usque in consummationem sæculi; » quia nos prævidebat, quia pars Donati erit in terra. Numquid ipsa est, quæ dixit: « Exiguitatem dierum meorum annuntia

¹ Psal. ci, 24. — ² Matth. lv, 20.

» mihi, » ac non illa potius quæ superius loquebatur, « In conveniendo populos in unum, et regna, ut serviant Domino? » Unde vobis cor dolet? Quia et imperatores contra hæreticos leges proponunt: ibi impletum est, « Et regna, ut serviant Domino. » Non enim vos filii estis illorum mortificatorum, quorum vox compeditorum exaudita est a Domino. Absit: non hoc indicant facta vestra, non hoc indicat superbia vestra, non hoc indicat vanitas vestra: non sapitis, et foris estis: sal infatuatum estis, ideo et ab hominibus conculcamini. Audite quid dicat: quæ Ecclesia? « Quæ congregavit populos in unum. » Quæ Ecclesia? « Quæ congregavit regna, ut serviant Domino. » Mota vocibus vestris et falsis opinionibus vestris, quærit a Deo ut exiguitatem dierum suorum annuntiet sibi, et invenit Dominum dixisse: « Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi¹. » Hic vos dicitis: De nobis dixit; nos sumus, nos erimus usque in consummationem sæculi. Interrogetur ipse Christus, cui dictum est: « Exiguitatem dierum meorum annuntia mihi. Et prædicabitur, inquit, hoc Evangelium in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis². » Quid est quod dicebas: Hoc certe fuit et periit? Dominum audi annuntiantem exiguitatem dierum meorum. « Prædicabitur, inquit, hoc Evangelium. » Ubi? « In toto orbe terrarum. » Quibus? « In testimonium omnibus gentibus. » Quid postea? « Et tunc veniet finis. » Non vides adhuc esse gentes, in quibus nondum est prædicatum Evangelium? Cum ergo necesse sit impleri quod Dominus dixit, exiguitatem dierum meorum annuntians Ecclesiæ, ut prædicetur hoc Evangelium in omnibus gentibus, et tunc veniat finis: quid est quod dicis jam perisse Ecclesiam de omnibus gentibus, quando ad hoc prædica-

¹ Matth. xxviii, 20. — ² Id. xxiv, 14.

tur Evangelium, ut possit esse in omnibus gentibus? Ergo usque in finem sæculi Ecclesia in omnibus gentibus; et ipsa est exiguitas dierum, quia exiguum est omne quod finitur; ut jam in æternitatem ab ista exiguitate transeat. Pereant hæretici, pereant quod sunt, et inveniantur ut sint quod non sunt. Exiguitas dierum usque in finem sæculi erit: exiguitas ideo, quia totum hoc tempus, non dico ab hodierno die usque in finem sæculi, sed ab Adam usque in finem sæculi, exigua gutta est comparata æternitati.

X. Non ergo blandiantur sibi contra me hæretici, quia dixi: « Exiguitatem dierum meorum, » quasi non permansuram usque in finem sæculi. Quid enim addidit? « Ne revoces me in dimidium dierum meorum¹. » Noli, quomodo hæretici loquuntur, sic mecum agere. Usque in finem sæculi me perduc, non in dimidium dierum meorum: et perforce mihi dies exiguos, ut dones mihi postea dies æternos. Quare ergo de exiguitate dierum requisisti? Quare? Vis audire? « In generationi generationum anni tui. » Ideo ego de diebus exiguis quæsi, quia licet usque in finem sæculi durent mecum isti dies, exigui sunt in comparatione dierum tuorum: « Anni enim tui in generatione generationum. » Quare non ait: Anni tui in sæcula sæculorum; sic enim magis solet æternitas significari in sanctis Scripturis; sed ait: « In generatione generationum anni tui? » Sed qui « Anni tui? » Qui, nisi qui non veniunt et transeunt? qui, nisi qui non ideo veniunt, ut non sint? Omnis enim dies in hoc tempore ideo venit, ut non sit; omnis hora, omnis mensis, omnis annus: nihil horum stat; antequam veniat, erit; cum venerit, non erit. Illi ergo anni tui æterni, anni tui qui non mutantur, in generatione generationum erunt. Est quæ-

¹ Psal. ci, 25.

dam generatio generationum ; in illa erunt anni tui. Quæ est ista? Est quædam, et si bene agnoscamus, in illa erimus, et anni Dei in nobis erunt. Quomodo in nobis erunt? Quomodo ipse Deus in nobis erit : unde dictum est : « Ut » sit Deus omnia in omnibus¹. » Non enim aliud anni Dei, et aliud ipse : sed anni Dei, æternitas Dei est : æternitas, ipsa Dei substantia est, quæ nihil habet mutabile ; ibi nihil est præteritum, quasi jam non sit : nihil est futurum, quasi nondum sit. Non est ibi nisi, Est ; non est ibi, Fuit et erit ; quia et quod fuit, jam non est ; et quod erit, nondum est : sed quidquid ibi est, non nisi est. Merito sic misit Deus famulum suum Moysen. Quæsivit enim nomen mittentis se ; quæsivit, et audivit, nec desertum est desiderium concupiscentiæ bonæ. Quæsivit autem, non quasi curiositate præsumendi, sed necessitate ministrandi. « Quid, inquit, dicam filiis Israël, si dixerint mihi : Quis » te misit ad nos²? » Et ille indicans se creaturæ Creatorem, Deum homini, immortalem mortali, æternum temporali : « Ego, inquit, sum qui sum³. » Tu diceris : Ego sum. Quis? Gaius ; alius, Lucius ; alius, Marcus. Aliudne diceris, nisi nomen tuum diceris? Hoc expectabatur de Deo. Hoc enim erat quæsitum. Quid vocaris? A quo me missum esse respondebo quærentibus? « Ego sum. » Quis? « Qui sum. » Hoc est nomen tuum? hoc est totum quod vocaris? Esset tibi nomen ipsum esse, nisi quidquid est aliud, tibi comparatum, inveniretur non esse vere? Hoc est nomen tuum : exprime hoc idem melius. « Vade, » inquit, et dic filiis Israël : Qui est, misit me ad vos. Ego » sum qui sum : qui est, misit me ad vos. » Magnum ecce « Est, » magnum « Est! » Ad hoc homo quid est? Ad illud tam magnum Est, homo quid est, quidquid est? Quis apprehendat illud esse? quis ejus particeps fiat? quis an-

¹ 1 Cor. xv, 28. — ² Exod. iii, 13. — ³ Ibid. 14.

helet? quid aspiret? quis ibi se esse posse præsumat? Noli desperare, humana fragilitas. « Ego sum, inquit, Deus » Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob¹. » Audisti quid sim apud me, audi et quid sim propter te. Hæc igitur æternitas vocavit nos, et erupit ex æternitate Verbum. Jam æternitas, jam Verbum, et nondum tempus? Quare nondum tempus? Quia factum est et tempus. Quomodo factum est et tempus? « Omnia per ipsum facta sunt, et » sine ipso factum est nihil². » O Verbum ante tempora, per quod facta sunt tempora, natum et in tempore, cum sit vita æterna, vocans temporales, faciens æternos! Hæc generatio generationum. Generatio enim vadit, et generatio venit³. Et videtis generationes hominum sic esse in terra, tanquam in arbore folia ; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujusque alterius quæ toto tempore fronde vestita est. Sic tanquam folia genus humanum terra portat ; plena est hominibus, sed dum aliis morientibus alii nascendo succedunt. Semper enim arbor illa veste viridi ornata est : sed subter attende quam multa calces arida folia.

XI. Ergo fuit generatio sub Adam, transiit. Nati sunt inde quidam futuri participes æternitatis Dei etiam illo tempore : inde enim Abel, inde Seth, inde Enoch⁴. Transiit illa generatio, venit diluvium, remansit una domus. Et illa generatio dedit aliquos, ipsum Noë, et tres filios ejus, et tres nurus ejus : in tota enim domo ista octonaria solus unus peccator inventus est⁵. Accessit numerus superiori generationi. Deinde de tribus filiis Noë, tanquam de tribus mensuris farinæ, impletus est orbis. Electus est Abraham, Isaac, et Jacob, sancti viri, patriarchæ, placuerunt Deo. Dedit et illa generatio sequentes etiam ge-

¹ Exod. iii, 15. — ² Joan. 1, 3. — ³ Eccle. 1, 4. — ⁴ Gen. vi, 17, 18. — ⁵ Id. ix, 22.

nerantes, dederunt Prophetas, dederunt præcones Dei. Venit etiam postea et ipse Dominus noster Jesus Christus, misit fermentum in tres mensuras farinae, quousque fermentaretur totum¹. Temporibus in terra carnis illius fuerunt Apostoli, fuerunt sancti; post illos alii sancti: et nunc in nomine Christi quicumque sunt sancti, et post nos quicumque erunt, et usque in finem sæculi quicumque sancti. De tot generationibus colliges omnes sanctas proles omnium generationum, et facies inde unam generationem: « In ista generatione generationum anni tui, id est, æternitas illa in illa generatione erit, quæ de omnibus generationibus colligitur, et in unam redigitur; ipsa particeps erit æternitatis tuæ. Cæteræ generationes implendis temporibus generantur, ex quibus illa in æternum regeneratur; mutata vivificabitur, erit idonea portare te, vires accipiens a te. « In generatione generationum anni tui. »

XII. « In principio terram tu fundasti, Domine. » Novi æternitatem tuam, qua præcedis omnia quæ fecisti. « Principio terram tu fundasti, Domine: et opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, » et omnes sicut vestimentum veterascent: et sicut operatorium mutabis eos, et mutabuntur. Tu vero idem ipse es². » Tu quis es? Idem ipse es. Tu qui dixisti: « Ego sum qui sum, idem ipse es. » Et quamvis etiam ipsa non essent nisi ex te, et per te, et in te, tamen non quod ipse es: « Tu enim idem ipse es. Et anni tui non deficient. » Illi anni tui non deficient, illi anni tui qui erunt in generatione generationum, non deficient. Hæc ergo sciens, exiguitatem dierum meorum quærerem a te, nisi scirem omnes dies sæculi ab initio usque in finem exiguos esse in comparatione æternitatis tuæ. Novi ergo

¹ Matth. xiii, 33. — ² Psal. ci, 26-28.

unde interrogaverim. Non se extollant hæretici, quasi exigui dies fuerint Ecclesiæ, toto orbe diffusæ: nam et usque in finem cum sint, exigui sunt. Quare exigui sunt? Quoniam quandoque finiendi sunt. Anni illi qui erunt in generatione generationum, hi amandi, hi desiderandi, his suspirandum: propter hos in unitate permanendum, propter hos quidquid hæreticorum mali est devitandum, propter hos perditis respondendum, propter hos lucrandi qui erraverant, et revocandi qui perierant: illic debet esse desiderium. Sed tamen ut verbosus, ut male garrulus, ut calumniosus, susurrantibus, detractoribus respondeam: « Ideo mihi annuntia exiguitatem dierum meorum: » et « Ne me revoces in dimidium dierum meorum, » ut ante me auferas de terra, quam totus orbis Evangelio repleatur, contra responsionem Domini mei, dicentis: « Oportet prædicari hoc Evangelium in toto orbe terrarum, » in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet finis¹. » Quid ad hæc, fratres? Plana sunt, manifesta sunt: Deus fundavit terram, scimus: opera manuum ejus sunt cœli. Ne putetis enim quasi aliud Deum facere manu, aliud verbo. Quod facit verbo, hoc facit manu: non enim distinctus est corporeis membris, qui dixit: « Ego sum qui sum. » Et forte verbum ejus est manus ejus. Certe manus ejus est virtus ejus. Quia enim dictum est: « Fiat firmamentum, et factum est firmamentum, » verbo intelligitur fecisse: quia vero dixit: « Faciamus hominem » ad imaginem et similitudinem nostram², » quasi manu videtur fecisse. Audi ergo: « Opera manuum tuarum sunt cœli. » Ecce quod verbo fecit, utique etiam manibus fecit: quia virtute sua, quia potestate sua fecit. Attende potius quid fecerit, et noli quærere quomodo fecerit. Multum est ad te comprehendere quomodo fecerit, cum

¹ Matth. xxiv, 14. — ² Gen. 1, 6 et 26.

te ipsum sic fecerit, ut prius sis servus obediens, et postea fortasse amicus intelligens. Ergo, « Opera manuum » tuarum sunt cœli. »

XIII. « Ipsi peribunt; tu autem permanes¹. » Aperte dixit hoc apostolus Petrus: « Cœli erant olim de aqua et » per aquam constituti Dei Verbo; per quæ qui factus » est mundus, aqua inundatus deperit: terra autem et » cœli qui nunc sunt, eodem verbo repositi sunt igni re- » servandi². » Jam ergo dixit perisse cœlos per diluvium: perisse autem novimus cœlos secundum quantitatem et spatia aëris hujus. Excrevit enim aqua, et totam istam capacitatem ubi aves volitant, occupavit; ac sic utique cœli perierunt propinqui terris: cœli, secundum quos dicuntur aves cœli. Sunt autem et cœli cœlorum superiores in firmamento: sed utrum et ipsi perituri sint igne, an hi soli cœli qui etiam diluvio perierunt, disceptatio est aliquanto scrupulosior inter doctos, nec facile, maxime in angustia temporis, explicari potest. Dimittamus ergo eam, vel differamus, noverimus tamen perire ista, Deum manere. Et si manent quædam cum Deo, quæ facta sunt a Deo, non manent in se, sed in Deo, non recedendo a Deo. Quid enim? Dicturi sumus, fratres, quod Angeli perituri sunt igne, quo incendetur mundus? Absit. Sed quid? Dicemus quod Angelos Deus non fecerit? Absit. Sed quid dicemus? Et unde essent, si non ab illo facti essent? « Ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et » creata sunt³. » Dictum est enim hoc, cum operum ejus commemoratio fieret, in quibus et Angeli nominati sunt. Erunt ergo cum illo Angeli, etiam mundo igne flagrante: et erit incendium mundi, non incendens sanctos Dei. Quod fuit caminus regis tribus pueris⁴, hoc erit ardens mundus justis in Trinitate signatis.

¹ Psal. cx, 27. — ² 2 Petr. iii, 5-7. — ³ Psal. xxxii, 9. — ⁴ Dan iii, 21.

XIV. Forte hic cœlos etiam non importune intelligimus ipsos justos, sanctos Dei, in quibus manens Deus intonuit præceptis, coruscavit miraculis, imbrificabit terram sapientia veritatis. « Cœli enim enarraverunt gloriam » Dei¹. » Sed numquid etiam ipsi peribunt? An secundum quemdam modum peribunt? Secundum quem modum? Secundum vestimentum. Quid est, secundum vestimentum? Secundum corpus. Vestimentum enim animæ corpus: Dominus enim vestimentum nominavit, ubi ait: « Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam » vestimentum²? » Quomodo ergo perit vestimentum? « Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior re- » novatur de die in diem³. » Ergo ipsi peribunt, sed secundum corpus: « Tu autem permanes. » Si ergo secundum corpus peribunt, ubi ergo resurrectio carnis? ubi exemplum membrorum, quod præcessit in capite? Ubi? Vis audire? Mutabitur: non tale erit quale fuit. Audi Apostolum dicentem: « Et mortui resurgent incorrupti, » et nos immutabimur. » Quomodo immutabimur? « Se- » minatur corpus animale, surget corpus spiritale⁴. » Ergo seminatur mortale, resurget immortale: seminatur corruptibile, resurget incorruptibile. Mutationem itaque expectamus: ita peribunt cœli, et immutabuntur cœli. Sed fortasse sanctorum corpora non recte dicuntur cœli? Si non portant Deum, non sint cœli. Et unde, inquit, mihi probas quia portant Deum? Usque adeo-ne excidit tibi, « Glorificate et portate Deum in corpore vestro⁵? » Ergo tales cœli peribunt, sed non in æternum: peribunt, ut mutentur. Annon hoc dicit Psalmus? Lege sequentia: « Et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut oper- » torium mutabis eos, et mutabuntur: Tu autem idem

¹ Psal. xviii, 2. — ² Matth. vi, 25. — ³ 2 Cor iv, 16. — ⁴ 1 Cor. xv, 44 et 52. — ⁵ Id. vi, 20.

» ipse es, et annitui non deficient¹. » Vestem audis, co-
opertorium audis, et aliud quam corpus intelligis? Spe-
remus ergo etiam immutationem corporum nostrorum,
sed tamen ab illo qui erat et ante nos, et manet post nos;
a quo sumus quod sumus, ad quem veniemus cum fue-
rimus mutati; mutantem, non mutatum; facientem, non
factum; et moventem, sed manentem; et quomodo in-
telligi a carne et sanguine potest, « Ego sum qui sum². »
» Tu vero idem ipse es, et anni tui non deficient. » Sed
nos ad illos annos cum his pannosis annis quid sumus? Et
illi qui sunt? Neque tamen desperare debemus. Jam enim
magnitudine quadam et excellentia sapientiæ dixerat;
« Ego sum qui sum: » et tamen ad nos consolandos, « Ego
» sum, inquit, Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus
» Jacob. » Et nos Abrahæ semen sumus: et nos quamvis
abjecti, quamvis terra et cinis, in illo speramus. Servi
sumus, sed propter nos Dominus noster formam servi ac-
cepit³: propter nos mortales immortalis mori voluit,
propter nos hoc exemplum resurrectionis ostendit. Ergo
speremus venturos nos ad hos annos stantes, in quibus
non circuitu solis peraguntur dies, sed manet quod est
sicuti est, quia hoc solum vere est.

XV. Nos autem utrum aliquando ibi esse possumus dic.
Audi et vide utrum debeas desperare, audi quod sequi-
tur: « Filii servorum tuorum inhabitabunt. » Ubi nisi in
annis non deficientibus? « Filii servorum tuorum inhabi-
» tabunt: et semen eorum in sæculum dirigetur⁴: » in
sæculum sæculi, in sæculum æternum, in sæculum ma-
nens. Sed, « Filii, inquit, servorum tuorum. » Metuen-
dum-ne nos servi Dei simus, et filii nostri ibi futuri sint,
non nos? Aut si nos filii sumus servorum, quia filii sumus
Apostolorum, quid dicturi sumus? Quænam tandem au-

¹ Psal. ci, 27, 28. — ² Exod. iii, 14. — ³ Philip. ii, 7. — ⁴ Psal. ci, 29.

dacia tam infelix filiorum subnascentium, et recenti suc-
cessionem gloriantium, quæ audeat dicere: Nos ibi erimus,
Apostoli ibi non erunt? Absit hoc a pietate filiorum, absit a
fide parvulorum, absit ab intelligentia grandium. Ibi erunt
et Apostoli: arietes præcedunt, agni sequuntur. Quare
ergo, « Filii servorum tuorum; » et non de compendio.
Servi tui? Et illi servi tui, et filii eorum servi tui, et isto-
rum filii nepotes illorum, quid, nisi servi tui? Omnes com-
pendio includeres, si diceres: Servi tui inhabitabunt. Vi-
deamus quid nos voluerit admonere. Est enim quiddam
gestum in prioribus sæculis. Per quadraginta annos filii
Israël attriti sunt in eremo: nullus eorum intravit in ter-
ram promissionis, sed filii eorum: intrarunt sane, quia
ita recordamur, nisi fallor, duo, cæteri non¹. Intrarunt
de tot millibus duo. Laboratum est cum eis tantum: sed
Deus non laborat; certe laboraverunt servi ipsius. Quanta
pertulit, quanta audivit Moyses pro hominibus non in-
traturis in terram promissionis? Intrarunt filii eorum,
quid significat? Intrarunt novi homines, veteres non in-
trarunt. Inde tamen intrarunt duo, unus et unitas, tan-
quam caput et corpus, Christus et Ecclesia, cum omni
illa novitate, id est, filiorum. Ergo, « Filii servorum
» tuorum inhabitabunt. Filii servorum, » opera servo-
rum sunt: nemo ibi habitabit, nisi per opera sua. Quid
igitur est, et filii habitabunt? Nemo gloriatur se habita-
turum, si dicit se servum Dei, et opera non habet: non
enim habitabunt nisi filii. Quid est ergo, « Filii servorum
» tuorum inhabitabunt? » Servi per opera sua inhabita-
bunt, servi per filios suos inhabitabunt. Noli ergo esse
sterilis, si vis habitare: præmitte foetus, quos sequaris,
præmittendo, non efferendo. Filii tui te deducant ad ter-
ram promissionis, terram viventium, non morientium.

¹ Num. xiv, 29, 30.